

Ken uw doelgroep

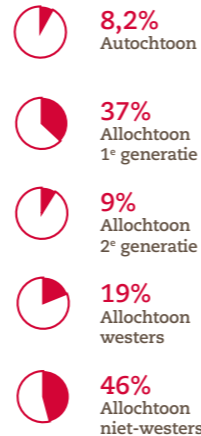
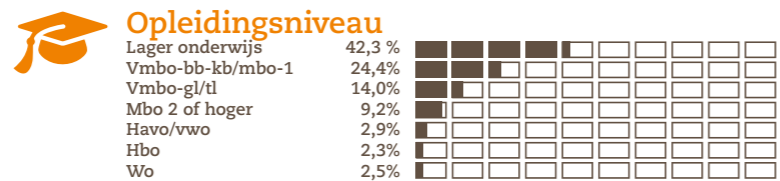
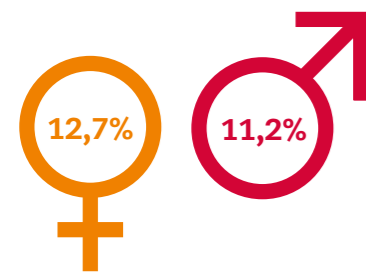
Laaggeletterdheid en maatschappelijke kwetsbaarheid in Werkendam

Laaggeletterdheid in Nederland

Ongeveer 1 op de 9 Nederlanders tussen de 16 en 65 is laaggeletterd ①. In totaal komt dit neer op 1,3 miljoen mensen en 11,9% van de beroepsbevolking. Hierbinnen zijn circa 300.000 inwoners zeer laaggeletterd (2,6%) en 1 miljoen inwoners laaggeletterd (9,3%). Indien ook de doelgroep 65+ wordt meegenomen, komen er naar schatting nog eens 600.000 laaggeletterden bij. Het aantal laaggeletterden in Nederland groeit bovendien nog steeds.

LAAGGELETTERDEN IN NEDERLAND 16-65 jaar

Hieronder wordt cijfermatig weergegeven in hoeverre laaggeletterdheid voorkomt binnen diverse (bevolkings)groepen in Nederland.

Nederland valt op als een van de OECD landen waar de achterstand van vrouwen op mannen op het gebied van taalvaardigheid relatief groot is. De verschillen tussen mannen en vrouwen worden groter naarmate de leeftijd stijgt.

Leeftijd correleert met het niveau van laaggeletterdheid. Dit heeft te maken met het verlies van vaardigheden op hogere leeftijd en het feit dat ouderen minder vaak hoogopgeleid zijn. Dat betekent echter niet dat laaggeletterdheid alleen bij ouderen voorkomt. Juist onder (middelbaar en hoogopgeleide) jongeren in de leeftijd van 16 tot 34 jaar is een langzame achteruitgang van geletterdheid waar te nemen.

Een opleiding draagt in positieve zin bij aan geletterdheid. Mensen die laagopgeleid zijn, hebben vaker een taalachterstand dan mensen die hoogopgeleid zijn.

Het profiel van laaggeletterden bestaat in vergelijking met geletterden relatief vaak uit allochtonen. Binnen de groep allochtonen zijn eerstegeneratieallochtonen vaker laaggeletterd dan tweedegeneratieallochtonen. Daarnaast is een duidelijk onderscheid in laaggeletterdheid zichtbaar tussen westerse en niet-westerse allochtonen ②.

Definitie laaggeletterdheid

Laaggeletterdheid is een overkoepelende term voor mensen die (grote) moeite hebben met lezen en schrijven. Een laaggeletterde is iemand met taalniveau 1F (het niveau waarmee een kind de basisschool hoort te verlaten) of lager. Dit houdt in dat een laaggeletterde enigszins kan lezen en schrijven, maar hier grote moeite mee heeft. Het zijn dus geen analfabeten, want die kunnen helemaal niet lezen en schrijven, zelfs niet een beetje. Als laaggeletterde ben je nauwelijks in staat gedrukte of geschreven informatie te gebruiken. Je kunt hierdoor niet volwaardig meedoen in de maatschappij, thuis en op het werk.

Consequenties laaggeletterdheid

Op individueel vlak kan laaggeletterdheid leiden tot een sociaal isolement. Laaggeletterden worden onzeker en durven niet buiten hun vertrouwde kring te opereren, te solliciteren, zich duidelijk uit te spreken of actief te participeren in groepsactiviteiten. Laaggeletterdheid is daarmee een bron van sociale, culturele en politieke uitsluiting voor het individu.

Laaggeletterdheid heeft ook gevolgen voor de economie. Door ontwikkelingen als de toenemende digitalisering, worden steeds hogere en andere eisen gesteld aan mensen om deel te

nemen aan de kenniseconomie. Deze vraagt om werknemers die mondeling en schriftelijk goed kunnen communiceren. Geletterde en goed opgeleide werknemers zijn productiever; meer productiviteit betekent een hogere economische groei. Vrijwel in alle banen moeten mensen zich bijscholen, ook laagopgeleide medewerkers. Omdat bijscholing voor laaggeletterden vaak te moeilijk is en zij cursussen ook liever vermijden, lopen zij een hoger risico om uiteindelijk ontslag te krijgen.

Wat verder opvalt, is dat de kans dat een laaggeletterde onvoldoende digitale vaardigheden heeft, drie keer zo groot is als voor iemand die geletterd is ③. Laaggeletterden beschikken over minder functionele taalvaardigheden (de vaardigheid om informatie te kunnen lezen, begrijpen en gebruiken). Dit is een belangrijke voorwaarde voor de ontwikkeling van digitale vaardigheden.

De situatie in de gemeente Werkendam

Hieronder zoomen we in op de kwetsbare groepen in de gemeente Werkendam. Hierbij wordt gekeken naar laaggeletterden, maar ook naar andere maatschappelijk kwetsbare groepen. Een persoon is kwetsbaar als hij niet (volledig) zelfredzaam is en daardoor niet in staat is tot maatschappelijke participatie.

Laaggeletterdheid in de gemeente Werkendam

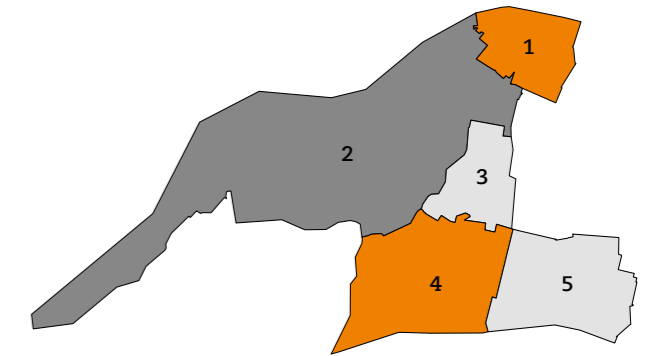
In Werkendam is tussen de 13% en 16%* van de beroepsbevolking laaggeletterd ④. Dit komt neer op circa 2.400 laaggeletterden in de leeftijd van 15 tot 65 jaar. Indien ook de doelgroep 65+ wordt meegenomen, komen er naar schatting nog eens 1.100 laaggeletterden bij.

In Werkendam is 13% tot 16% van de beroepsbevolking laaggeletterd

Ten opzichte van het landelijke gemiddelde (11,9%), scoort Werkendam dus relatief slecht. Ook ten opzichte van Noord-Brabant (10,6%) kent Werkendam een relatief hoog aantal laaggeletterden.

* Het gaat hier om het cijfer dat betrekking heeft op Aalburg, Werkendam en Woudrichem samen zoals opgesteld door het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2015).

Onderstaande figuur geeft inzicht in welke kernen binnen de gemeente Werkendam een over- of ondervertegenwoordiging van laaggeletterden is.

Kans op laaggeletterde inwoners

- Zeer laag
- Behoorlijk laag
- Gemiddeld
- Behoorlijk hoog
- Zeer hoog
- Niet meegenomen in analyse

- 1 Sleeuwijk
- 2 Werkendam
- 3 Nieuwendijk
- 4 Hank
- 5 Dussen

① Buisman, M. & Houtkoop, W. (2014). *Laaggeletterdheid in kaart. 's-Hertogenbosch/Utrecht: ECBO* ② Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W. & van der Velden, R. (2013). *PIAAC: Kernvaardigheden voor werk en leven. Resultaten van de Nederlandse survey 2012. Den Bosch/Maastricht: ECBO/ROA* ③ Baay, P., Buisman, M. & Houtkoop, W. (2015) *Laaggeletterden: achterblijvers in de digitale wereld? Vaardigheden van burgers en aanpassingen door overheden. 's-Hertogenbosch: ECBO* ④ Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2016). *Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland* ⑤ GGD (2012) *Gezondheidsmonitor Volwassenen en Gezondheidsmonitor Ouderen* ⑥ Rijksoverheid (2014) *Leefbaarometer* ⑦ GGD (2012) *Gezondheidsmonitor Volwassenen en Gezondheidsmonitor Ouderen* ⑧ GGD (2012) *Gezondheidsmonitor Volwassenen en Gezondheidsmonitor Ouderen*

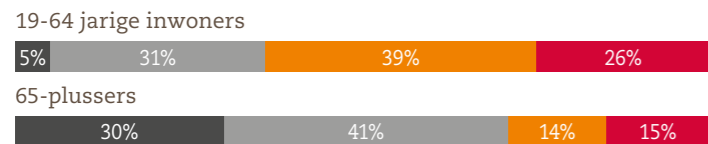

Binnen de gemeente Werkendam wonen in Hank en Sleeuwijk verhoudingsgewijs de meeste laaggeletterden. De kern Werkendam wordt juist gekenmerkt door relatief weinig laaggeletterden. In Dussen en Nieuwendijk woont verhoudingsgewijs een gemiddeld aantal laaggeletterden.

Verklaring oververtegenwoordiging laaggeletterden in gebieden in Werkendam

Uit wetenschappelijk onderzoek is bekend dat de mate van geletterdheid op een voorspelbare manier samenhangt met demografische en sociaaleconomische kenmerken. Denk bijvoorbeeld aan opleidingsniveau, leeftijd, arbeidsmarktstatus, geslacht, opleidingsrichting, beroepsprestige en land van herkomst. Omdat gemeenten, wijken en (dorps)kernen van elkaar verschillen wat betreft demografie en sociaaleconomische structuur, komt laaggeletterdheid in bepaalde gebieden vaker voor.

Het aantal laagopgeleiden in de gemeente Werkendam is relatief hoog (5). Zo heeft 71% van de 65-plussers maximaal een mavo- of lbo-opleiding genoten. Het landelijke percentage ligt op 64%. Onder de 19 tot 65-jarigen uit Werkendam is het aantal inwoners dat geen opleiding of een mavo- of lbo-opleiding heeft genoten (36%) ook hoger dan het landelijke cijfer van 29%.

- Geen opleiding/lager onderwijs
- MAVO/LBO
- HAVO/VWO/MBO
- HBO/WO

In de gemeente Werkendam is 47% van de inwoners 45 jaar of ouder. Landelijk ligt dit op 45% en in Noord-Brabant komt dit eveneens uit op 47%. Binnen de gemeente worden Hank en Dussen gekenmerkt door een oudere populatie, namelijk 52% en 51%. Naar verwachting vormt leeftijd een belangrijke verklaring voor het feit dat er in Hank relatief veel laaggeletterden wonen.

Een andere mogelijke verklaring voor de oververtegenwoordiging van laaggeletterden in een gemeente is normaliter het hoge percentage inwoners van (met name niet-westerse) allochtone afkomst. Dit geldt niet voor de gemeente Werkendam. In vergelijking tot Nederland (21%) en Noord-Brabant (17%) wonen in de gemeente Werkendam relatief weinig mensen met een migratieachtergrond (6%). Binnen de gemeente worden Hank en Sleeuwijk gekenmerkt door het hoogste percentage inwoners met een migratieachtergrond (resp. 8% en 7%).

Naast leeftijd en migratieachtergrond, vormt de mate van participatie op de arbeidsmarkt een belangrijke verklaring voor

het hogere percentage laaggeletterden in specifiek Hank. In 2015 ontving 14% van de beroepsbevolking in Noord-Brabant een uitkering (bijstands-, werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering). In de gemeente Werkendam participeert 10% van de beroepsbevolking niet op de arbeidsmarkt. In Hank (12%) ligt dit percentage een stuk hoger dan in de andere kernen.

Andere maatschappelijk kwetsbare groepen in de gemeente Werkendam

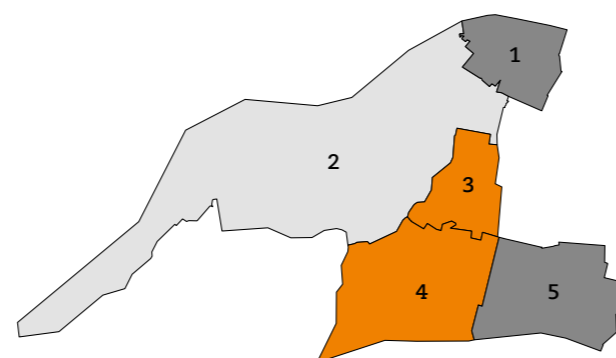
Naast laaggeletterden onderscheiden we nog andere maatschappelijk kwetsbare groepen. Een persoon is maatschappelijk kwetsbaar als hij in een kwetsbare situatie verkeert of dreigt te raken doordat hij door verschillende problemen of oorzaken geconfronteerd wordt met achterstand en/of sociaal isolement. Factoren die doorgaans in verband worden gebracht met maatschappelijk kwetsbare groepen zijn - naast de vaardigheid om te kunnen lezen en schrijven - de financiële situatie, de sociale situatie en de mate van gezondheid.

In de kern Hank zien we naast laaggeletterden ook een relatief hoog aantal andere maatschappelijk kwetsbare inwoners. In Nieuwendijk wonen weliswaar niet bovengemiddeld veel laaggeletterden, maar het aantal andere maatschappelijk kwetsbare inwoners is hier groot. In Sleeuwijk is, ondanks de oververtegenwoordiging van laaggeletterden, de kans op inwoners die in een kwetsbare situatie verkeren of dreigen te raken doordat zij geconfronteerd worden met achterstand en/of sociaal isolement juist behoorlijk laag. Ook in Dussen wonen verhoudingsgewijs weinig andere maatschappelijk kwetsbaren.

Verklaring oververtegenwoordiging maatschappelijk kwetsbaren in gebieden in Werkendam

Vergeleken met het landelijke percentage (40%) kent gemeente Werkendam weinig huishoudens met een laag inkomen (31%). Binnen de gemeente wordt de kern Nieuwendijk gekenmerkt

Onderstaande figuur geeft inzicht in welke kernen binnen Werkendam een over- of ondervertegenwoordiging van deze maatschappelijk kwetsbare groepen is.

Maatschappelijk kwetsbare inwoners

- Zeer laag
- Behoorlijk laag
- Gemiddeld
- Behoorlijk hoog
- Zeer hoog
- Niet meegenomen in analyse

- 1 Sleeuwijk
- 2 Werkendam
- 3 Nieuwendijk
- 4 Hank
- 5 Dussen

door relatief veel huishoudens die van een laag besteedbaar inkomen moeten rondkomen (35%). Daarnaast zijn in Nieuwendijk relatief veel woningen te vinden die in handen zijn van wooncorporaties: 35% (landelijk is dat 31%). In Nieuwendijk wonen dan ook naar verwachting relatief veel mensen die in een financieel kwetsbare situatie verkeren.

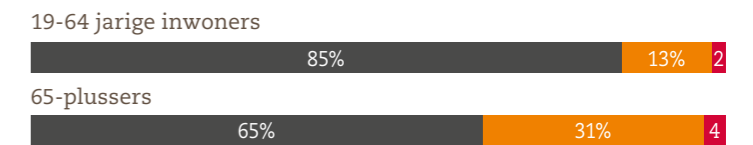
Naast de financiële situatie is de sociale situatie eveneens van invloed op de kans dat een persoon in een kwetsbare situatie verkeert of dreigt te raken. Indicatoren op basis waarvan de sociale situatie van een inwoner kan worden gemeten, zijn de kwaliteit van de woonomgeving en de mate van ervaren eenzaamheid door een inwoner. In Nieuwendijk en Hank is de leefbaarheid het slechtst in vergelijking tot de andere gebieden in de gemeente (6). De sociale cohesie scoort in Hank het laagst. Ook voelen de inwoners van Nieuwendijk en Hank zich het minst veilig.

35% van de 19 tot 65-jarige inwoners van gemeente Werkendam en 45% van de 65-plussers voelt zich eenzaam. Hiervan voelt respectievelijk 7% en 5% zich zelfs (zeer) ernstig eenzaam (7). Opvallend is dat onder de 19 tot 65-jarigen relatief meer mensen zich (zeer) ernstig eenzaam voelen dan onder de 65-plussers. Gevoelens van eenzaamheid worden veroorzaakt doordat mensen een gebrek ervaren in het aantal en/of de kwaliteit van relaties. Ondanks de hoge percentages, is eenzaamheid geen bovengemiddeld groot probleem in Werkendam (in vergelijking tot Nederland als geheel).

- Is niet eenzaam
- Is matig eenzaam
- Is (zeer) ernstig eenzaam

Om zelfredzaam te zijn, moet je het lichamelijke en geestelijke vermogen hebben om voorzieningen te treffen dan wel te laten treffen die deelname aan het normale maatschappelijke verkeer mogelijk maken. Veel van de inwoners van Werkendam ervaren hun gezondheid als goed tot zeer goed. Desondanks ervaart 15% van de 19 tot 65-jarige inwoners en 35% van de 65-plussers een (zeer) slechte gezondheid of een gezondheid die getypeerd kan worden als 'gaat wel' (8). De inwoners van Werkendam voelen zich gemiddeld genomen iets gezonder in vergelijking tot Nederland (81% gezonde 19 tot 65-jarigen en 61% gezonde 65-plussers).

- Ervaart eigen gezondheid als zeer goed/goed
- Ervaart eigen gezondheid als gaat wel
- Ervaart eigen gezondheid als slecht/zeer slecht

Methodiek

Om in kaart te brengen in welke wijken en/of kernen een oververtegenwoordiging is van laaggeletterden en andere maatschappelijk kwetsbare groepen is middels deskresearch een aantal determinanten van laaggeletterdheid en maatschappelijke kwetsbaarheid verzameld. De voorwaarden waaraan een indicator moet voldoen zijn als volgt. De indicator moet:

- Van een betrouwbare bron afkomstig zijn
- Op het juiste niveau (kern en/of wijkniveau) beschikbaar zijn
- Recentelijk onderzocht zijn

Hoe verder?

In 2016 is voor alle Brabantse gemeentes een Ken uw doelgroep analyse uitgevoerd. Hierdoor heeft iedere Brabantse gemeente inzicht in de omvang van kwetsbare groepen per wijk en/of dorpskern.

Op basis van de Ken uw doelgroep analyse brengt Cubiss een advies uit. Dit advies kan bijvoorbeeld in de vorm van een plan van aanpak zijn, waarin onder meer aandacht besteed wordt aan een structurele netwerkaanpak en de realisatie van Taalhuizen en Taalakkoorden. Wilt u bespreken hoe u de aanpak van laaggeletterdheid kunt vormgeven? Neem dan contact op met Ilse Lodewijks, Projectleider Basisvaardigheden voor volwassenen via i.lodewijks@cubiss.nl of 06 20 96 00 51.